

Віта МОЦНЮК

слухач магістерської програми

Тернопільський національний економічний університет.

Науковий керівник:

Руслан БРУХАНСЬКИЙ

д.е.н., професор

Тернопільський національний економічний університет

ПРОБЛЕМАТИКА БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ КАПІТАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНІ

Становлення України як держави з ринковою економікою супроводжується якісними перетвореннями економічних відносин, які зумовлюють зміну характеру взаємодії окремих елементів і учасників процесів відтворення суспільного продукту, ставлять якісно нові вимоги до системи управління інвестиціями як одним із визначальних чинників відтворення.

Формування такої системи нерозривно пов'язане з пошуком принципово нових методів управління інвестиційною діяльністю з урахуванням інтересів їх учасників та характеру економічних відносин, що складаються між ними.

Базові параметри нормативно-правового регулювання інвестиційної діяльності в Україні регламентуються Законом України «Про інвестиційну діяльність» № 1560-XII від 18 вересня 1991 року (із змінами та доповненнями в редакції від 20.10.2019 р.) [1].

Методологічна модель фінансового обліку інвестиційної діяльності регламентується Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 12 «Фінансові інвестиції», затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 26.04.2000 р. № 91 (zareestrovano у Міністерстві юстиції України 17 травня 2000 року за № 284/4505) [2].

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 «Фінансові інвестиції» визначає типові методологічні засади формування в системі бухгалтерського обліку інформації про фінансові інвестиції та її розкриття у фінансовій звітності господарських суб'єктів.

Одним із найбільш дискусійних аспектів інвестиційної діяльності серед як науковців, так і практиків є капітальні інвестиції.

Згідно п. 14.1.81. Податкового кодексу України «капітальні інвестиції – це господарські операції, що передбачають придбання будинків, споруд, інших об'єктів нерухомої власності, інших основних засобів і нематеріальних активів, що підлягають амортизації відповідно до норм цього Кодексу» [3].

За переконанням Любар О.О. основними проблемами при організації обліку капітальних інвестицій згідно з національними стандартами бухгалтерського обліку є: недосконалість нормативно-правового забезпечення, їх класифікації, плану рахунків стосовно капітальних інвестицій, методів оцінки довгострокових інвестицій [4].

На нашу думку, поняття «капітальні інвестиції» слід трактувати як вкладення коштів у будівництво (придбання) необоротних активів для виробничих чи господарських потреб з метою одержання підприємством економічних вигод у майбутньому. Дане визначення має ряд переваг у порівнянні з тими, що є у вітчизняному законодавстві. Воно характеризує капітальні інвестиції як процес (діяльність), не суперечить терміну «інвестиції» взагалі, поняттю активів, що контролюються підприємством.

Не менш важливим є питання забезпечення ефективності та належної системи контролю проведення капітальних інвестицій. З цього приводу проф. Бруханський Р. Ф. доводить, що систему контролю можна вважати ефективною лише тоді, коли вона забезпечуватиме при найменших витратах досягнення намічених цілей, тобто співвідношення затрат і економічного ефекту повинно бути позитивним [5, с. 29].

Досліджуючи проблематику оцінки інвестицій в Україні, проф. Крупка Я. Д. зазначає, що в їх основі лежать три основних підходи до визначення вартості майна чи інвестицій, які відповідають основам оцінки інвестиційного майна, передбачених міжнародними нормами: 1) із погляду понесених затрат (cost approach), або затратний метод; 2) із допомогою прямого порівняння ринкових аналогів (direct sales comparison approach), або порівняльний підхід; 3) із позиції очікуваних доходів від здійснення інвестицій (income approach) [6, с. 82].

Суттєвою перевагою сучасного вітчизняного обліку інвестиційної діяльності є виділення окремих облікових номенклатур як для фінансових, так і для капітальних інвестицій. Так, наприклад, за міжнародними стандартами бухгалтерського обліку спорудження і придбання основних засобів для власних виробничих і господарських потреб не вважається інвестицією. Власне, такий підхід призводить до значної недооцінки самоінвестування, тобто розширення матеріальної бази підприємств за рахунок внутрішніх інвестиційних ресурсів.

Крім цього, якщо розглядати інвестиційну діяльність у якості комплексного процесу, пов'язаного з придбанням чи реалізацією необоротних активів (а саме так трактують даний вид діяльності міжнародні стандарти бухгалтерського обліку), то виникає потреба в обліку та розкритті інформації про інвестиції за напрямками:

- 1) здійснення інвестицій у створення чи придбання необоротних активів компанії;
- 2) вилучення інвестицій шляхом реалізації необоротних активів.

Виникає також необхідність в обліку комплексу затрат у реальні інвестиційні проєкти капітального характеру, доходів від реалізації цих та інших проєктів, виявленні проміжних та кінцевих фінансових результатів від інвестиційної діяльності.

Розширення сфери капітального інвестування, розповсюдження її на придбання інших необоротних матеріальних і нематеріальних активів вимагає строкатої системи аналітичного обліку. Для цього слід організувати аналітичний облік капітальних витрат на рахунках II порядку (субрахунках), рахунках III порядку (аналітичний облік за об'єктами будівництва та інвентарними об'єктами необоротних активів); на рахунках IV порядку (групові аналітичні), на яких передбачається обліковувати витрати за їх видами (технологічною структурою), напрямками здійснення (відтворювальною структурою), а також статтями витрат (в умовах виконання будівельно-монтажних робіт господарським способом).

Відповідно до зазначених аналітичних позицій доцільно будувати спеціальний реєстр аналітичного обліку, наприклад, відомість обліку капітальних інвестицій у будівництво та придбання необоротних активів, здійснюючи групування облікової інформації за напрямками:

- 1) капітальне будівництво;
- 2) придбання основних засобів;
- 3) придбання інших необоротних матеріальних активів;
- 4) придбання нематеріальних активів.

Інформацію про характеристику будівельно-монтажних робіт, виконаних господарським способом, доцільно групувати за статтями витрат у окремому розділі.

На підставі принципів, встановлених МСБО, вважаємо, що до капітальних витрат у даному випадку слід відносити й частину адміністративних видатків, якщо доведено, що ці витрати стосуються капітального будівництва чи інших операцій капітального характеру.

Список використаних джерел

1. Про інвестиційну діяльність: Закон України № 1560-XII від 18.09.1991 р. (в редакції від 20.10.2019 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 «Фінансові інвестиції», затверджено наказом Міністерства фінансів України від 26.04.2000 р. № 91 (zareestrovano у Міністерстві юстиції України 17.05.2000 р. № 284/4505). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0284-00>
3. Податковий кодекс України (в редакції від 02.04.2020 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
4. Любар О. О. Організація обліку довгострокових інвестицій та джерел їх фінансування. Ефективна економіка. 2019. № 4. – URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/4_2019/59.pdf
5. Бруханський Р. Ф. Стратегічні пріоритети оптимізації контрольно-ревізійних процедур в АПК України / Облік і контроль на підприємствах АПК: стан та перспективи розвитку: у 2 частинах. Ч.1. Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції 10-11 жовтня 2008 року. К.: КНЕУ, 2008. С. 28-30.
6. Крупка Я. Д. Методи оцінки майна та інвестицій в обліку й звітності. Економічний часопис Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. 2015. №1. С. 76-83.